

ORIENTACIÓN PARA A INTERVENCIÓN EDUCATIVA CO ALUMNADO CON NEAE ASOCIADAS A SÍNDROME DE DOWN E/OU DISCAPACIDADE INTELECTUAL

Orientacións para o profesorado incluídas dentro do *Protocolo para a atención educativa do alumnado coa Síndrome de Down e/ou discapacidade intelectual* da Consellería de Educación, Universidade e Formación Profesional. Estas orientacións teñen que ser seleccionadas e adaptadas a cada materia, de xeito que cada profesor e profesora seleccione aquelas que máis se adapten á súa materia ou lles conceda maior ou menor peso dependendo da súa programación e da súa consideración da mellor maneira de desenvolvela.

A organización do centro na atención educativa

A escolarización do alumno coa síndrome de Down e/ou discapacidade intelectual debe rexerse polos principios de equidade e inclusión asegurando a igualdade de oportunidades no acceso e permanencia no sistema educativo. Para iso, é preciso deseñar un contexto educativo no que todo o alumnado poida estar presente, participar e aprender, de maneira que permita incorporar os apoios e/ou adaptacións que se precisen:

1. Buscarase a estabilidade do profesorado que interveña con este alumnado, no marco da normativa vixente, incentivando a elección da titoría con alumnado con síndrome de Down en base a criterios pedagóxicos.

2. Potenciarase a figura do/a titor/a como profesional de referencia para o/a alumno/a e para o intercambio de información e coordinación coa familia e co resto do equipo docente.
3. Promoverase o establecemento de colaboracións con outros profesionais e entidades que poidan achegar valor ao proceso educativo do alumno ou alumna.
4. Informarase ao profesorado, por parte da xefatura do Departamento de Orientación, das conclusións da avaliación psicopedagóxica, sobre as necesidades do alumnado nos diferentes ámbitos e das propostas de intervención educativa.
5. Implantaranse programas de asesoramento e orientación educativa e vocacional axustados ás necesidades de cada alumno/a, facilitando a información axeitada sobre recursos existentes e acompañando no proceso de toma de decisións.
6. Facilitarase a incorporación de estratexias de investigación e innovación nas prácticas educativas, motivando o profesorado a participar en procesos de análise e recollida de información para a toma de decisións, estratexias metodolóxicas de investigación para a avaliación do progreso e impacto de iniciativas e prácticas escolares, difusión de boas prácticas a través de xornadas, grupos de traballo, boletíns...
7. Contribuirase a potenciar a súa autoestima, valorando a capacidade de progreso e as metas acadadas.
8. Visibilizaranse boas prácticas en relación á inclusión.
9. Promoverase a participación do alumno/a no grupo nas actividades que se realicen fóra da aula, contribuindo a evitar posibles situacións de illamento (nese labor é

relevante a actuación do profesorado de garda e o persoal de administración e servizos ou outros membros da comunidade educativa, durante recreos, saídas extraescolares, cambios de aula, comedor, transporte, ...)

10. Potenciarase a aprendizaxe da cidadanía activa de xeito que o alumnado do centro se forme á vez que incide no seu contorno cun labor de servizo á comunidade (como por exemplo con proxectos de aprendizaxe e servizo).

11. Visibilizaranse situacións de éxito de persoas coa síndrome de Down e, en xeral, con diversidade funcional.

Orientacións metodolóxicas e de aula

1. Transmitirase a información mediante frases curtas, de forma clara, con boa pronuncia e asegurándonos de que nos está prestando atención. Verificarase sempre que o/a alumno/a entendeu a información que se lle transmitiu.

2. As tarefas presentarase secuenciando a información paso a paso, fragmentadas e graduadas segundo a dificultade para unha mellor consolidación da aprendizaxe.

3. É preciso adaptarse ao seu ritmo de traballo, deixándolle máis tempo, se fose necesario, para acabar a actividade e, pouco a pouco, ir pedíndolle maior velocidade nas súas realizacións.

4. É recomendable proporcionarlle pautas de actuación, estratexias, formas de actuar, instrucións concretas, en lugar de normas xerais de carácter abstracto.

5. Empregarase máis a axuda directa e demostracións (por medio do modelado e a imitación) ca longas explicacións.

6. Adaptarase a duración das actividades a súa capacidade de atención. Polo xeral, é mellor planificar moitas actividades curtas que poucas de longa duración.
7. Evitaranse tarefas repetitivas que supoñan a perda de interese e a posible aparición de condutas inapropiadas e que poidan ser interpretadas de forma errónea.
8. Os contidos de aprendizaxe presentaranse mediante distintas modalidades sensoriais, con imaxes, gráficos, debuxos, pictogramas ou esquemas, cando sexa viable e/ou necesario, e tendo en conta que a información interiorízana mellor empregando varias vías de acceso: a través da vista, do oído, do tacto e mesmo manipulando obxectos reais sempre que se poida.
9. Primarase a valoración do esforzo máis ca o resultado do traballo realizado, para mellorar a autoestima do alumno ou alumna e a súa motivación.
10. É conveniente ter preparado con antelación o material que se vai utilizar e contar con material en abundancia, por se houberse que modificar as actividades que se tiñan previstas nun principio.
11. Convén que existan unhas normas claras sobre a utilización do material, e que sexan intelixibles para todo o alumnado. Cómpre organizar o material na aula de forma que se atope facilmente, que se poida acceder a el con comodidade e que se poida gardar sen problema.
12. Favorecerase o autocontrol e a responsabilidade esixíndolle o cumprimento das normas acordadas para a aula e o centro.
13. Facilitarase a adaptación ao cambio de actividade establecendo os apoios precisos en función das súas necesidades.

14. É preciso adaptarse máis ao nivel de comprensión que de expresión. En xeral a súa capacidade de comprensión é superior á de expresión.

15. Reforzaranse os bos hábitos (constancia, puntualidade, coidado...) evitando facer xuízos a causa de condutas desaxustadas.

16. Non se lles proporcionará axuda naquilo que poidan facer por si mesmos, evitando a sobreprotección. É importante tratar o alumnado coa síndrome de Down conforme a súa idade cronolóxica (non son eternos nenos/as), marcándolle responsabilidades propias e sen permitir condutas ou accións que non se lle permitirían ao resto do alumnado.

17. Fomentarase a responsabilidade e autonomía no desenvolvemento das tarefas, utilizando estratexias de autoaprendizaxe que permitan que os alumnos e as alumnas traballen por si sos na aula, evitando a dependencia excesiva do persoal de apoio ou dos compañeiros. O persoal docente pode facer de mediador, para achegar os coñecementos ao alumno/a, pero sempre buscando que o/a neno/a sexa protagonista da súa propia aprendizaxe.

18. Ofreceranse situacións educativas de éxito, que posibiliten a mellora do seu autoconcepto e da súa autoestima no ámbito escolar, que fagan que se sinta capaces e valorados como membros activos do seu grupo poñendo en valor a súa contribución a el.

19. Promoveranse as aprendizaxes prácticas, útiles, funcionais, aplicables de maneira inmediata ou próxima na súa vida cotiá, que fomenten a súa motivación e que lles permitan percibir a súa utilidade.

20. Empregaranse actividades de deseño universal sobre situacións da súa vida real, nas que poida participar activamente e partindo sempre do coñecido.

21. Xeraranse situacións de aprendizaxe motivadoras para manter a atención, procurando buscar actividades próximas aos seus intereses e dentro da súa zona de desenvolvemento próximo.

22. Pode ser conveniente aplicar programas específicos de autonomía persoal, habilidades prosociais e educación emocional, tendo en conta o contexto e dirixidos a promover a súa independencia.

23. Cómpre coidar a adquisición da lectoescritura, priorizando a funcionalidade, utilizando metodoloxías que apoiem a comprensión e a asociación da palabra co seu significado (métodos globais, enfoques contrutivistas, etc.), pois é necesario adaptarse ao seu estilo e ritmo de aprendizaxe.

24. Introduciranse as TIC (teclados ou calquera outro soporte) cando hai especiais dificultades na motricidade fina, de maneira que non se free o avance nos contidos a pesar de non estar adquiridas as habilidades na lectoescritura.

25. Non condicionar o proceso de adquisición da lectura e a escritura ao desenvolvemento de destrezas previas, especialmente motrices, pois non todas son imprescindibles para a adquisición dunha lectoescritura funcional.

26. Para iniciar a adquisición da lectoescritura, non debería ser un impedimento a dificultade no eido da linguaxe e a comunicación, pois en moitas ocasións, iniciarse neste proceso, supón unha mellora considerable.

27. No deseño de actividades contemplaranse os criterios de lectura fácil, ofrecer preguntas *con alternativa de resposta, propoñer tarefas de relacionar, sinalar, clasificar...*

Orientacións sobre a avaliación

O proceso de avaliación afecta ao alumnado, ao profesorado e a todos os elementos do sistema educativo, é necesario verificar, de forma continua e sistemática, como se desenvolven os procesos de ensino e aprendizaxe, como contribúen ao desenvolvemento persoal e profesional do alumnado e do profesorado, como se axustan ao que cada cal necesita, que melloras ou cambios deben introducirse, etc. É dicir, a avaliación ten que servir para comprender como se están desenvolvendo os procesos de ensino e de aprendizaxe e para orientalos.

Deberá permitírnos valorar aspectos tales como as axudas e os apoios prestados, os recursos utilizados, a adecuación metodolóxica... e todo aquilo que sexa susceptible de axuste ou mellora, de maneira que non se centre unicamente en resultados finais acadados polo alumnado, senón que teña en conta a valoración dos distintos factores que poden incidir neste proceso, dos procesos seguidos e das aprendizaxes e competencias acadadas, e debe contar cos recursos e co tempo que se necesiten. Nela estará implicado todo o persoal que atende ao alumnado: profesorado titor, profesorado de área ou materia, profesorado especialista, etc., respectando o establecido na normativa que regula a avaliación das distintas etapas.

Prestarase especial atención á avaliación inicial, que ademais de determinar o nivel de competencia de cada alumno/a, será o punto de partida para a elaboración dunha

programación de aula que ten en conta distintos niveis de desempeño. Para a realización

desta avaliación inicial terase en conta a información recollida nos informes persoais de etapa ou curso anterior, así como outra información de relevancia recollida nos expedientes académicos, e a proporcionada polas familias e a recollida por axentes externos, de ser o caso, que interveñan co alumnado.

Debemos personalizar a avaliación, adaptándoa ás peculiaridades do alumnado e asegurando a concordancia coa metodoloxía de aprendizaxe. A avaliación realizarase en función dos criterios de avaliación e os correspondentes estándares de aprendizaxe. No caso das áreas ou materias obxecto de adaptacións curriculares, tomará como referencia os criterios e os estándares fixados nestas, se ben a efectos de titulación teranse en conta os criterios xerais establecidos na normativa.

Todo o alumnado debe estar implicado e ser protagonista do seu proceso de aprendizaxe. No caso de alumnado con máis dificultades é importante anticipar, planificar e prever, facelos partícipes do que teñen que facer, con quen, como e para que, e de cales son os criterios de avaliación. É dicir, debe servir para informar o alumnado do seu proceso de aprendizaxe e do que se espera deles.

Procurarase avaliar en positivo, resaltando aquilo que o alumno ou alumna é capaz de facer ou foi adquirindo, por pequeno que sexa, sen centrarse exclusivamente nas súas dificultades. A información que se proporcione aos alumnos e ás alumnas ou aos seus pais, nais ou titores legais sobre o seu rendemento escolar ha de incluír, ademais das cualificacións, unha valoración cualitativa, en termos positivos, ben clara do progreso do alumno ou alumna.

A avaliación ten como finalidades verificar se se acadaron as aprendizaxes e informar do proceso seguido. Por iso, os instrumentos de avaliación deben encamiñarse a acadar esas dúas finalidades; é dicir, os instrumentos de avaliación han de adaptarse á realidade de cada un dos alumnos e alumnas, han de ser válidos para valorar os logros e progresos conseguidos nas aprendizaxes, baseándose na perspectiva do deseño universal de aprendizaxe, coa finalidade de achegar ou facilitar a comunicación e o acceso á información, especialmente no caso de aquel alumnado que ten mais dificultades.

A inclusión de prácticas de autoavaliación e coavaliación como instrumentos de autocoñecemento, superación persoal, de axuste do proceso educativo e de valoración do produto final conseguido coa aprendizaxe (utilizando ferramentas como: mapas mentais, organizadores gráficos, paneis de autoinstrucións, dianas de avaliación, rúbricas, portfolios...), permitirá facer partícipe ao alumnado do proceso de avaliación para o seu propio beneficio.

Seguimento do alumnado

O seguimento das actuacións ou das medidas planificadas e implementadas resulta un proceso imprescindible para coñecer a súa utilidade e, ao mesmo tempo, orientar os posibles axustes ou melloras. Por iso, a proposta educativa para o alumnado con síndrome de Down debe considerar, xa no seu deseño, o proceso de seguimento e o de avaliación.

Trimestralmente, durante as sesións de avaliación, tal e como establece a normativa vixente, deben valorarse as medidas de atención á diversidade que está a recibir o

alumnado coa síndrome de Down, valorando se son axeitadas ou se precisan axustes ou melloras para o incremento da súa eficacia. O tipo de agrupamentos, a adecuación de espazos e tempos, a organización de apoios, a idoneidade do material existente, o nivel de coordinación entre os diferentes profesionais que traballan con este alumnado, etc. son aspectos que deben ser considerados neste proceso.

O remate de curso é un momento importante no proceso educativo do alumnado, xa que da avaliación final se van derivar implicacións educativas importantes para o desenvolvemento do alumno ou alumna, polas decisións que se adopten. Por iso, nesta fase final de seguimento do proceso educativo, que debería realizarse despois da sesión de avaliación final, deben colaborar todas as persoas que participaron nela. Desesta fase final deben producirse orientacións para o próximo curso, onde se terán en conta os aspectos instrutivo e formativo, os posibles recursos, a metodoloxía conveniente, etc.

A información relevante debe quedar recollida nos documentos e na forma en que a normativa vixente establece. Ademais, ao alumnado que curse a etapa de ESO e non obteña o título de Graduado en Educación Secundaria Obrigatoria, proporcionaráselle a certificación oficial que dispón o artigo 24.4 do Decreto 86/2015, do 25 de xuño. É de especial utilidade que nesta certificación se inclúa a especificación do nivel de competencias acadadas polo alumnado.